

Олександр Галицький
Одеський державний аграрний університет
завідувач кафедри економічної теорії та економіки підприємства, д.е.н., доцент

Олексій Дяченко
Одеський державний аграрний університет
доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент

РОЗВИТОК РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ РОЗВИТКУ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

На сучасному етапі тинізації економіки складаються сприятливі умови переміщення електронних грошей. Обмежити чи встановити контроль за коштами на електронних картках доволі проблематично. Проте останнім часом з'являються нові небезпеки. Зокрема такий вид електронної валюти як криптовалюти, зокрема, найбільш поширеною з них є Bitcoin. Тому економічній системі України необхідно працювати на випередження.

Загальновідомо, що криптовалюти виникли як певний протест проти фіскального домінування держави і залежності від центральних банків. Невизначений статус криптовалют і блокчейну тільки погіршує те, що відбувається. Центробанки впевнені, що існуюча система — це надійно і назавжди.

На сьогодні у нашої держави є 2 шляхи розвитку подій: толерування криптобізнесу та криптотехнологій або ж конфлікт і заборона всього, що пов'язано з криптовалютами

Перше — формату британської влади, коли є публічна дискусія про регулювання. Другий сценарій — це Китай, де відбулася заборона криптовалют. В нашій країні заборона автоматично означає появу «чорного ринку».

Вірогідним варіантом розвитку подій є такий, що в нас буде перший варіант, або його якийсь різновид. Практика нашої країни вказує на те, що без відсутності регулювання на ринку завжди з'являються якісь неприємні явища (наприклад, фінансові піраміди). Тому тривалий час без регуляції (може саморегулювання) просто призведе до загострення уваги силовиків на цьому сегменті ринку.

Вважаємо, що регулювання потрібне. Але якщо цим займаються правоохоронні органи, то їх основна ціль - заборонити або обмежити криптовалюти. Необхідно, спираючись на досвід Білорусі та Естонії, робити вирішальні кроки в цьому напрямку.

У серпні 2017 року НБУ випустив прес-реліз, де було сказано, що криптовалюти не підпадають під жодне визначення, яке описано в законодавстві. Відповідно, його не можна назвати нелегальним, — так само, як майнінг, ICO, токени тощо. НБУ не збирається нічого гальмувати, ні в правовому полі, ні в технічному. Ми дивимось на Євросоюз, на те як там приймають закони з приводу криптовалют.

Підхід НБУ в тому, що гривня залишається єдиним платіжним засобом — незмінний. Розвиток криптехнологій не повинен заохочувати корупцію, відмивання грошей, фінансування протиправних дій. Весь світ бореться за прозорість транзакцій і ідентифікацію учасників операцій. Важливо, щоби перекази здійснювалися прозоро. Тут питання стоїть і про володіння активами, і про декларування, і про сплату податків.

За рік витрачається близько \$1 млрд в якості комісії за перекази грошей всередині України. Інша проблема, що в нашій країні ще дуже багато процесів зав'язані на готівці — і є попит на ці платежі. Напевно, не дуже хочеться віддавати цю систему під відкритий і доступний реєстр. Банк Англії проводив дослідження, в якому з'ясувалося, що перехід готівки в цифрові гроші додасть 3% до ВВП просто за рахунок прискорення процесів роботи з грошима.

Токенізація економіки скоротить витрати на «утримання» всієї цієї грошової маси і її контроль. Блокчейн також може бути застосовний для вирішення логістики грошової маси.

Bitcoin — електронна валюта, яка була створена у 2009 р. та базується на самоопублікованому документі С. Накамото. Повна капіталізація ринку біткоїнів на сьогодні

становить 209 349 000 000,00 USD . Якщо ціна одного біткоіна 14 березня 2014 року складала 632 доларів, то в кінці 2017 року – 17 грудня його ціна досягла свого максимуму – 20 тис. доларів, а його капіталізація досягла 326 мільярдів доларів [1]. Урядами багатьох країн останнім часом біткоін офіційно приймається за розрахункову одиницю, а інколи на інтернет-аукціонах цінується як дорогоцінні метали., а капіталізація ринку становила більше 500 млрд. доларів.

З огляду на те, що ціна цієї одиниці постійно зростає, а сама вона офіційно визнана як форма розрахунку, незабаром необхідно очікувати на масове використання її вітчизняними користувачами, що ми спостерігаємо вже сьогодні. Особливістю біткоіну є те, що при його використанні майже не залишається інформації про користувача, тобто він забезпечує високий рівень анонімності, що робить його привабливим для відмивання коштів та в якості додаткового інструменту корупції. Таким чином, для уникнення нових корупційних схем уряду необхідно долучитись до міжнародних програм, що здійснюють протидію тіншовим схемам шляхом використання електронних ресурсів та розробити власне, адаптоване до реалій України законодавство, що регулюватиме діяльність та обіг електронних платіжних систем та валюти [2].

В якості останнього кроку цього напрямку слід модернізувати та оптимізувати діяльність органів фінансового моніторингу. Також доцільно залучити в якості незалежних експертів до складу державних органів фінансового моніторингу фахівців FATF, що сприятиме кращій координації діяльності вітчизняних систем моніторингу та протидії легалізації тіншового капіталу. Покращення зв'язку між структурними підрозділами та взаємного обміну інформації дасть можливість оперативніше та ефективніше протидіяти та виявляти нові та існуючі тінзаційні схеми [3].

У Інтерполу вже є інструменти для відстеження гаманців замішаних в незаконних діях. До тебе спокійно можуть прийти із заявою: «У тебе є гроші від торговця наркотиками, якщо ти не покажеш власника цього гаманця, то вина за тобою».

Також для великих компаній існує проблема оподаткування у зв'язку з невизначеністю правового статусу біткоіна та криптовалют загалом. Тому, поки біткоін використовуватиметься лише на рівні малого та середнього бізнесу, пов'язаного з інноваційними технологіями.

За оцінками аналітиків Сіті груп, розмір ринку Bitcoin в Україні становить близько 2,5 млрд доларів на рік - звіт банку Citigroup. В цілому, країни із вищим рівнем тіншової економіки більш схильні до транзакцій в криптовалюті, що не є дивним [4].

Поки в Україні активно розвивається блокчейн, компанії українського походження за 2017-2018 роки створили 25 різних криптовалют, за рахунок розміщення яких було залучено понад 100 млн. доларів. Про це пише FinClub, посилаючись на данні експертів BRDO [5].

Всього з 2009 року, тобто з моменту створення Bitcoin, до 2018 року в світі було створено 1800 видів криптовалют. При цьому Україна входить в ТОП-10 країн за кількістю користувачів криптовалют, а серед власників мінімум 42 державних службовців. Криптовалюти на гривню обмінюють три біржі, а щоденні обсяги торгів на них з використанням гривні досягають еквівалента 1,9 млн. доларів. Також обміняти Bitcoin і інші крипто валюти на гривню можна в 18 онлайн-обмінниках і у понад 4 тисячі фізосіб. При цьому в Україні відсутні зареєстровані компанії, які проводять цей вид діяльності, що пов'язано з ризиками і обмеженнями через відсутність юридичного статусу криптовалют.

За результатами дослідження BRDO, відповідно до чинного цивільного та господарського законодавства, криптовалюти є майном, до податкового – товаром (нематеріальним активом). При цьому на криптовалюти виникає право власності, і вони можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої [5].

Разом з цим, у 2014 р. НБУ відніс Bitcoin та інші криптовалюти за аналогією до грошового сурогату. Така позиція була викладена у роз'ясненні щодо правомірності використання в Україні віртуальної валюти та Листі НБУ від 08.12.2014 №29-208, що фактично заборонило використання криптовалют в Україні для розрахунків. Проте

наприкінці 2017 р. НБУ переглянув свій підхід до визначення криптовалют, а відповідний Лист втратив актуальність у березні 2018 року. Тим не менш, ustalена практика сприйняття ринку стримує його розвиток.

За оцінкою BRDO, вирішити більшість проблемних питань ринку криптовалют на першому етапі можна завдяки роз'ясненню регуляторів:

- офіційному роз'ясненню від Міністерства фінансів та Державної фіскальної служби щодо класифікації криптовалют як нематеріального активу та підтвердження цієї позиції НБУ;

- офіційному підтвердженню від Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, що майнінг не є ліцензованим видом діяльності.

На другому етапі, потрібне буде внесення змін до Закону про запобігання відмиванню доходів (№ 1702-VII) та інтеграція у нього поняття “віртуальні валюти” і визначення провайдерів, залучених до послуг з обміну віртуальними та фіатними валютами, суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Особливо зважаючи на затвердження 14 травня 2018 р. відповідних змін до Директиви 2015/849/ЄС, які Україна буде зобов'язана імплементувати відповідно до плану заходів з виконання Угоди про Асоціацію з ЄС.

Такий підхід дозволить максимально оперативно мінімізувати більшість існуючих ризиків і розробити необхідну законодавчу базу для подальшого розвитку ринку.

Основними пропозиціями з врегулювання ринку криптовалют в Україні є:

1. Дати визначення основним поняттям, пов'язаним з криптотехнологіями.
2. Створити реєстр криптоактивів, в якому описати: «Ось Bitcoin, а це його протокол». Це дасть державним органам розуміння з чим працювати.
3. Необхідно на законодавчому рівні прийняти мораторій на регулювання і додаткове обмеження прав займатися цим бізнесом.

Також Уряд України доручив низці національних відомств розробити пакет документів для легалізації майнінгу на території України. В першу чергу цей вид діяльності хочуть внести до національного класифікатора. Міністерство економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ) повідомляє, що новий код КВЕД можна буде додати до видів діяльності ФОП або ТОВ. Однак стосуватися він буде не тільки майнінгу, але і використання технології блокчейн, обробки даних і смарт-контрактів в розподілених реєстрах, кажуть у відомстві. Звичайно, як будь-який підприємець, ці люди будуть платити податки за ставкою, в залежності від форми організації і обороту. Також очікується, що цей крок знизить тиск на криптоспівтовариство з боку силових структур, оскільки ця діяльність буде вважатися офіційною.

Отже, розвиток блокчейн технологій в Україні вимагає законодавчого врегулювання, адже без нього даний сегмент фінансових операцій може перетворитися на технологію відмивання «брудних» коштів, враховуючи високий рівень тіньової економіки в нашій країні.

Список літератури

1. Міністерство фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/currency/crypto/> (дата звернення: 15.10.2018)
2. Дяченко О.П. Механізми державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки України: теорія, методологія, практика: Монографія. Мена: ТОВ «Домінант», 2018. 296 с.
3. Галицький О.М. Імперативи діагностування інноваційного потенціалу у напрямі захисту економічних інтересів переробних підприємств аграрної сфери. *Агросвіт*, 2017. №4. С. 35-39
4. Американська транснаціональна банківська і фінансова корпорація Citigroup. URL: <https://www.citigroup.com/citi> (дата звернення: 16.10.2018)
5. Офіс ефективного регулювання. URL: <http://brdo.com.ua> (дата звернення: 18.10.2018).